

Borštnikov prstan 2013: Olga Kacjan

Obrazložitev:

Te dni, to sezono in še katero od prihodnjih bo Olga Kacjan Gospa. Gospa v Genetovih Služkinjah. Kot je bila pred davnimi leti slepa deklica Katica v filmu Povest o dobrih ljudeh. Med deklico in Gospo so minila desetletja, življenje in svet sta se spremenila. Spreminjalo in spremenilo se je tudi gledališče, ki je zmerom, želeli ali ne, odziv na zahteve časa. Olga Kacjan se je poročila z umetnostjo, z gledališko umetnostjo, ki je tako odrska prevara kot resnica našega bivanja pod brezbriznimi in hladnimi zvezdami. Dar gledališke norosti je odmerjen le redkim. Nekdo bi morda dejal srečnežem, a sreča umetnika je tudi in predvsem v odpovedovanju, odrekanju, dvomih in celo bolečini.

Po končanem študiju igre na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo v Ljubljani je dobro desetletje preživela kot svobodna umetnica, kot se je temu tedaj reklo. Nato se je za krajši čas zaposlila v Drami SNG Maribor in se v začetku devetdesetih udomila v Slovenskem mladinskem gledališču v Ljubljani. Večino svoje igralske kariere je preživela in ustvarila v tej, za slovenski in mednarodni prostor izjemni gledališki družini, katere posebnost je v tem, da se od nekdaj utemeljuje v kolektivnem. To lahko za individualno kariero pomeni nekakšno oviro ali vsaj omembe vredno okoliščino. A dejstvo, da je Olga Kacjan v takem konceptualnem okolju in taka osebnost, kakršna je, skromna in nevsiljiva, dosegla takó izjemne umetniške dosežke v gledališču in na filmu, govori o velikem talentu in izjemni igralski predanosti.

Olga Kacjan je igralka, ki je v gledališče in na njegov oder stopila pripravljena na drzne izzive in velika tveganja. Zato se je tudi odločala za sodelovanje v najprelomnejših trenutkih slovenskega in tudi nekdanjega jugoslovanskega gledališča. Z najprodnostimi, predvsem pa vizionarskimi režiserji tistega časa je sodelovala in ustvarjala v netipičnih delovnih pogojih s tveganimi ali nepredvidenimi izidi. Marsikatera igralka bi se takim izzivom raje odpovedala, Olga se je drzno pognala v deroče valove. Aktivno je bila vpeta v rojevanje novega sveta, kakršnega je v gledališču Scipion Nasice in v Kozmokinetičnem gledališču Rdeči pilot tedaj snoval mladi Dragan Živadinov: igrala je denimo v kulturni predstavi Krst pod Triglavom pa v baletnem observatoriju FIAT in dramskem observatoriju ZENIT.

V skupini KPGT, ki je združevala igralce in gledališke umetnike z vseh koncev tedanje Jugoslavije, je delala z režiserjem Ljubišo Ristićem. S Svetinovo Šeherezado v režiji Tomaža Pandurja in produkciji Slovenskega mladinskega gledališča pa je prepotovala domala ves svet. Sodelovanje z režiserskimi imeni, kakršna so poleg omenjenih še Dušan Jovanović, Martin Kušej, Paolo Magelli, Eduard Miler, pove dovolj, saj so to umetniki, ki so ustvarjali zgodovino sodobnega, ne le slovenskega in jugoslovanskega, ampak tudi evropskega gledališča. Preigrala je večino velikih ženskih vlog od Irine, Alice, Lulu in Jacinte do Gertrude, Nausíkae, Agate Schwarzkobler in Jokaste. V pretekli sezoni smo jo občudovali kot pevko Marijo v Tauferjevi trilogiji Portreti, v zadnji sezoni pa je Gospa.

Videti le eno od njenih predstav je pomenilo doživeti gledališče v njegovi esencialni in eksistencialni podobi; kajti Olga Kacjan je darovala samo sebe na način, kot o darovanju govorijo prastari obredi, npr. grešnega kozla, na katerega se odložijo grehi ljudi in je nato izgnan v pustinja, ljudje pa so očiščeni svojih pregreh. Igralka je morala vzeti nase vsa pričakovanja, vgrajena v nastajanje predstave, in nato, ko se je zastor dvignil in je slepeča luč osvetlila njeno postavo, je njen lik, naslednji dve uri prepuščen dramaturškemu mehanizmu, interakciji z igralskimi kolegicami in kolegi, moral vse do konca ohraniti svojo nedolžnost in čistost.

Tudi njen filmski opus je zavidanja vreden: začela je kot Katica v Štigličevi Povesti o dobrih ljudeh, bila nepozabno sanjska kot Kristina v Splavu meduze Karpa Godine, igrala je v Klopčičevi Dediščini pa v Igmanskem maršu in številnih drugih filmih, tudi v Železnem križu znamenitega ameriškega režiserja Sama Peckinpaha.

Njeni bogati igralski karieri primerno dolg je tudi izjemen seznam nagrad, s katerimi je gledališka in filmska stroka počastila njene stvaritve; tri Nagrade Borštnikovega srečanja, zlati lovorjev venec, srebrna arena, zlata ptica in številne druge – do lanskoletne Župančičeve nagrade za življenjsko delo.

Vsi, ki smo imeli srečo, da smo lahko spremljali Olgo Kacjan na njeni umetniški poti, smo vedno znova spoznavali, da je pred nami vélika umetnica. A hkrati razumevajoče in odpuščajoče bitje, ki je, tudi ko je stopila z odra v prozaično vsakdanjost, izžarevala neko posebno, pritajeno, skorajda skrivnostno lepoto; kot da bi se v njej naselila magija gledališkega ustvarjanja.

Zato lahko rečemo, da je Olga Kacjan kot daljni komet: zasije v polni svetlobi in izgine. Pravzaprav se le umakne, utihne, se pritaji, da bi se znova vrnila in znova zasijala. In tako že skoraj štirideset let. Je posebna igralka; nikdar ni v prvih bojnih vrstah, nikdar na naslovnica, zdi se skoraj odsotna, biva v senci; o njej se ne govori veliko, zdi se, da sama tako hoče, o njej se ne piše pogosto, zdi se, da se je sama tako odločila, saj Olga Kacjan ne potrebuje govorjenja in pisanja o sebi, ne želi biti v središču pozornosti ne na naslovnica, ni ji mar za tisto zgoraj, ne za vseprisotno, ne za stalno prisotno. Olga Kacjan zasije in se umakne. In tako v nedogled.

Prav zaradi tega, zaradi te posebne, neponovljive igralske in človeške pojavnosti in drže, slovenska kulturna in strokovna gledališka javnost prepozna njeno izjemnost in ji – Gospe – podeljuje najvišje priznanje, Borštnikov prstan.